



På Norrlands älfar.

För »Turisten» af E. K-n.

»Rägn och tjocka, kapten!»

Vår lille kocks milda stämma med sin oförlikneliga rospiggsdialekt tränger in från salongen genom de fördragna gardinerna till min hytt, och ännu halfslumrande drager jag en suck af belåtenhet. Således ingenting att se! Jag sträcker ut mig i min koj och somnar tungt igen, söfd af maskinens enformiga dunkande, och ur stånd att alls klargöra för mig själf, att det i själfva verket är ett mycket bedröfligt faktum, att det är rägn och tjocka, när man för första gången i sitt lif far upp för Ångermanälven, Sveriges vackraste flod, som det stod i Dahms gamla hederliga geografi, ur hvilken jag i min ungdom hämtade mitt geografiska vetande. Om gamle Dahm nu kan stå för sitt yttrande, blir väl en annan sak, sedan Indalsälvens storslagna skönhet så att säga upptäcktes för några år sedan. Men det är också endast den, som skulle kunna göra Ångermanälven priset stridigt.

All fröjd är kort här i lifvet, och så var äfven min sömn denna morgon, ty utanför min hytt hördes kort efter en ropandes röst: »Det är ingen tjocka alls och utomordentligt vackert, ni måste komma upp!» Jag rusar upp ur kojen, väckt till fullkomligt medvetande om, att det är en skandal, att sofva, när man färdas uppför Ångermanälven. Toaletten undanstökas på otroligt kort tid, medan jag genom min lilla glugg till kajutfönster ser konturer af blånande höjder draga förbi.

Upp på däck! Öfver oss en regntung himmel i alla nyanser af grått, från tunnaste, lättaste töcken till blygråa; hotande molnmassor. I mjuka, vågiga kammar draga sig höjderna längs med stränderna, den ena toppen ofvanför den andra. Längst bort förtona de i ljusaste dimgrått, så går det öfver i blått, svartblått, och så de närmaste granklädda, gröna höjdsträckningarne. Hvarifrån komma alla dessa färgskiftningar under denna tunga himmel, som man tycker skulle gifva allt samma enformiga, dystra färgton? Här och där synes en glänta, där gräset lyser ljusgrönt, en stuga med en åkerlapp och några löfträd. Inne i vikarne sågverk efter sågverk med sina väldiga timmerförråd i förvar innanför bommarne, brädstaplar i ändlösa

rader och rykande kolmilor. Där ligger Kramfors sågverk, ett af de största vid älfven, där hafva vi Sandö glasbruk, där den vackra Lugnviksfjärden

Men nu komma vi till »det fekkesta på hela älfven», hvilket på vanlig svenska varder öfversatt med det fagraste, och det är Bollstafjärden. Vi glida in tätt under Valabergets mäktiga, granklädda vägg. Där bor en gammal, rik lapp i den lilla stugan på platån vid bärgväggen. Han har en hustru, som är alldeles fyrkantig, lika tjock som hon är lång, berättar lotsen, och hans ögon glimma af förnöjelse vid tanken på den fyrkantiga lilla lappgumman. De två gamla bo ensamma i den lilla stugan' — sonen är till fjälls med renarne.

Nu svänga vi om Valaberget och framför oss ligger Bollstaviken med sina väldiga höjder. Där reser sig öfver de långsträckta kammarne liksom en kullrig, rund hatt.

Det är den s. k. Borgen. Uppe på dess topp lär finnas en gammal förfallen skans. På vänster hand sträcker sig Smedbergets vågiga linje, midtför reser Svedberget sin granklädda, egendomligt formade klätt. Nedanföer vid stranden ligger Bollsta järn- och sågverk, det största vid hela Ångermanälfven. Till höger synes YtterLännäs nybyggda kyrka. Längre upp i skogen skymtar man den öfver tvåhundraåriga gamla kyrkan. Ser man tillbaka ut öfver viken, blåna på motsatta stranden Nora- och Vårdkasebärgen och ännu längre bort Strinnebergen. Tunga hänga regnmolnen öfver topparne.

Där kommer en bogserbåt med en timmergrinna, innehållande väl sina femtusen stockar, men så måste man också taga märke på land för att se, att båten går framåt. Där hafva vi en annan med ända till fyra timmergrimmor efter hvarandra, innehållande tolftusen stockar. Långsamt går det, men det går i alla fall. När så timret aflämnats vid verket, får det ligga kvar i vattnet innanför bommarne. Medels ett paternosterverk, hissas stockarne upp ur vattnet och fram till ramen, som innehåller sina tre till fem sågar, beroende på den önskade tjockleken hos plankorna. På några minuter ligga plankorna där i stället för stocken, och en ny sådan skjutes ögonblickligen in i ramen. Vanligtvis arbetas med sex till åtta ramor, men vid de största verken ända till tio och femton, stundom med dubbel vakt, d.v.s. både dag och natt. Ugnarna eldas med sågspån, som medels ett paternosterverk difföres direkt från ramarne.

När plankorna komma ut ur ramen, gripas de genast af arbetarne medels hakar och skjutas fram längs en ränna. Vid tryckning på en häfarm stiger en såg upp ur golfvet och skär af plankorna till den önskade längden. Denna Såg är ytterst farlig, emedan den ej synes och ljudlöst stiger uppåt. Vid den ske de flesta olycksfallen.

Vi fortsätta vår färd och nå snart Nyland, sågverk och lastageplats. Ungefär midt emot på andra stranden ligger Sandslån, det är där timret samlas och sorteras för de olika sågverken af flottningsbolaget. Långt uppe i de stora skogarne fälles timret och sändes nedåt älfven, dansande utför de strida forsarne. Vid Sollefteå är den sista forsen och sedan går det lugnare ut för till Sandslån, där det kan tillvaratagas och antecknas. Hvarje verk har sitt märke, så att timret kan sorteras in i de olika verkens bommar. Härifrån bogseras det i grimmor ut för älfven.

Nyland ligger öfver fem mil uppför älfven, men sedan återstår ännu ett par mil upp till Sollefteå. Redan i Nyland är det mycket »strömt», och ångbåten arbetar tungt. Ångermanälfvens storslagna skönhets verkar allt mera imponerande, ju närmare man kommer Sollefteå.

* *
*

Af största vikt vid uppgörandet af resplan är att finna rätta utgångspunkten och att ordna färden så, att scenerierna öfverraska genom ständigt ökad storslagenhet. Vill man hafva största utbytet af en resa på Ångerman- och Indalsälvarne, bör man utan tvifvel ställa färden uppför den förra och utför den senare. Man har då tillfälle att beundra Ångermanälfvens storslagna, majestätiska skönhet, där den flyter fram mellan blånande höjder för att upp emot Sollefteå blifa stridare och med vildare strandpartier, en öfvergång till Indalsälvens forsar mellan branter och lodräta nipor. Man undviker då den dagslånga färden uppför Indalsälven, som redan tröttnat, innan man hunnit älfvens vackraste delar.

Från Hernösand finnes daglig ångbåtsförbindelse med Sollefteå. Ångaren »Strömkarlen» afgår kl. 8 f.m. och inträffar i Sollefteå kl. 2,45 e.m.; »Sollefteå» afgår kl. 3 e.m. och är framme vid 10-tiden på kvällen. Bäst är att taga »Strömkarlen», man inträffar då i Sollefteå 1 1/2 timme före tågets afgang och har då tid att bese forsarne och det storartade vackra landskapet vid Sollefteå. Kl. 4,20 e.m. går tåget till Bispgården. Tager man nu den vackra sommarkvällen till hjälp, har man tillfälle att begifva sig upp till Ragunda och besöka Döda fallets vilda klyftor och märkvärdiga jättegytor, där, som bekant, Indalsälven fordom haft sin fåra.

Efter nattens stärkande sömn med vaggsång af forsens brus går färden från Bispgården följande morgon till Utanede med skjuts (2 kr. pr person, resgods inberäknadt). Vid öfre ändan af Utanedeforsen ligger »Liden», den lilla flatbottnade ångbåt, som skall föra oss utför älfven till Liden. Det forsar och skummar, älfven letar sig väg mellan barrklädda höjder och branta nipor, vildt och storartadt är skådespelet, och jublande följer vår blick de hänförande taflor, som draga förbi.

Nu äro vi framme vid Liden; högt uppe på slutningen ligger den gamla 400-åriga kyrkan. Här går man ombord på » Indalen», som har till uppgift att föra oss ned till Berge. Men medan ångbåten väntar på att afgangstimmen slår hafva vi tid att beundra skådespelet framför oss, timmerrännan vid Glimån. Långt uppe på höjden, en fjärdingsväg från älfven, lämnar Österströms järnväg af timret. Där uppe läggas stockarne i torrännan, och så bar det af i allt hastigare fart utför höjden, och så på stup i älfven, stock på stock, hvar och en rifvande upp en kaskad af hvitaste skum. Nedanför rännan trängas de öfver och under hvarandra, stundom brytas de af som stickor, dessa skogens väldiga resar, och alltjämt sprutar den hvita vattenstrålen, som om minor sprängdes därnere i djupet. Några minuters uppehåll — så visar vändskifvan uppe i slutningen den röda sidan, och så komma nya stockar rusande utför höjden.

Middagen på »Indalen» serveras på akterdäck, så att man ej går miste om den härliga utsikten. Utför går det, med strömmen som duktig påkörare. Där hafva vi återigen lodräta nipor, otaliga svalor kretsa fram och åter mellan sina i strandvallen ingrädda bon. Vid Indalen vidgar sig älfven och panoramat, där lyser den hvita kyrkan mot en bakgrund af mörk grönska, vi passera under bron och utför bär det alltjämt mellan branta stränder, omväxlande med vänligare slutningar med gårdar och boningshus. Emellanåt passera vi stora timmerflottor. Lösryckta timmerstockar fara på egen hand utför strömmen, en knyck under ångbåten, något oroande, innan man hunnit blifva van därvid, och så äro vi öfver den grofva stocken. Egendomligt är att se de stockar, som gå uppför älfven. De hafva råkat in i en s.k. ida, mothvirfvel, som suger dem uppåt igen, här kunna de flyta omkring i timvis, tills de ändtigen komma utanför idan.

Vår egendomligt konstruerade ångbåt, som endast ligger 27 tum djupt, har sina säregna tilläggsplatser vid stränderna, d.v.s. den kör rakt upp i sandbotten. Nu lägga vi till på detta ovanliga sätt. En lång rad af solbrända barn, gossar och

flickor, står väntande och räcker fram sin doftande skörd af smultron. Här var således anhaltsstation för proviantering.

Vi närma oss Bergforsen, just som en timmerflotte skjuter förbi ångbåten. De två flottningskarlarna arbeta styft med sina långa styråror för att få in flotten mellan Bergebrons pelare, nu äro de i rätta fåran, och så bär det af med svindlande fart utför forsen. Här behöfvas kraftiga armar och ett säkert öga; törnar flotten mot bropelaren, brytas stockarne som vasstrån.

Ofvanför Bergforsen lämna vi »Indalen» och gå ombord på »Turisten», som för oss utför den nu lugnare älfven mellan leende stränder och ändlösa rader af timmerbommar ut på Klingerfjärden och in i Alnösundet. Här möter oss det rastlösa arbetet vid de otaliga sågverken längs stränderna. Paternosterverken draga under ständigt rasslande stock på stock upp ur vattnet och ramarne arbeta dag och natt, plankorna hopas i stabbar på brädgårdarne, och de stora järnfartygen lasta. Men uppe i öde trakter susar det vemodigt i Norrlands skogar — när kommer lagen, som skyddar mot ovarsamt fällande yxor?

Vid $\frac{1}{2}$ 9-tiden på kvällen äro vi i Sundsvall. Väljer man en lördag, afgår »Gustaf Adolf» till Stockholm omedelbart efter »Turistens» ankomst.

Jag har kanske ej varit ordrik nog att för läsarens fantasi framkalla de tjusande taflor, som jag ser i minnets ljus, men ord räcka icke till vid skildringen af dessa underbara trakter. Huru kunna gripa och framtrolla denna stämning af väldig, obunden natur, af högsta skönhet och trotsigaste styrka, huru måla växlande dagar och skuggor öfver brant och sluttning, huru fånga solstrålarnes glans och älfvens brus och himlens oändliga blå? Men känslan af svällande glädje öfver att ha fått se dessa härliga trakter, den fångar och behåller jag i djupet af mitt hjärta, och jag önskar, att många måtte få njuta som jag af den oförlikneligt sköna färden på Norrlands älfvar.